नागेशभट्टविरचिता

परमलघुमञ्जूषा

पाठः ११ – ३१.०३.२०१७

व्यञ्जनानिरूपणम्

sowmya.krishnapur@gmail.com

© vyoma-saṃskṛta-pāṭhaśālā – www.sanskritfromhome.in

www.vyomalabs.in

मङ्गलम्

येनाक्षरसमाम्नायम् अधिगम्य महेश्वरात्।
कृत्स्नं व्याकरणं प्रोक्तं तस्मै पाणिनये नमः॥
वाक्यकारं वररुचिं भाष्यकारं पतञ्जलिम्।
पाणिनिं सूत्रकारं च प्रणतोऽस्मि मुनित्रयम्॥
शिवं नत्वा हि नागेशेनानिन्द्या परमा लघुः।
वैयाकरणसिद्धान्तमञ्जूषैषा विरच्यते॥

सङ्क्षेपः

- व्यञ्जनावृत्तिः
  - वक्त्रादिवैशिष्ट्यज्ञान-प्रतिभाद्युद्बुद्धः संस्कारविशेषः व्यञ्जना।
  - मुख्यार्थबाध-निरपेक्ष-बोधजनकत्वम्
  - मुख्यार्थ-सम्बन्ध-असम्बन्ध-साधारणम्
  - प्रसिद्ध-अप्रसिद्धार्थविषयकम्
- द्योतकत्वम् – स्व-समभिव्याहृत-पदनिष्ठ-शक्ति-व्यञ्जकत्वम्

सङ्क्षेपः

- व्यञ्जना कुत्र? शब्द-अर्थ-पद-पदैकदेश-वर्णरचना-चेष्टादिषु सर्वत्र
- वक्त्रादिवैशिष्ट्यज्ञानं व्यङ्ग्यविशेषबोधे सहकारि।
- तार्किकमतेन लक्षणया व्यञ्जनायाः गतार्थत्वस्य निराकरणम्।